

Charlotte Bloch

Følelser og sociale bånd i Akademia

Formålet med artiklen er at vise hvordan inddragelse af følelser åbner for nye indsigter i de sociale relationer i organisationer.

Konkret præsenteres en analyse af sociale følelser, følelseskultur og håndtering af følelser i Akademia. Analysens resultater vurderes ud fra Scheffs teori om følelser og sociale bånd med henblik på at bestemme det sociale båndes karakter i Akademia.

Ja. man søger altså at være ordentlig hele vejen rundt, hilse på og tvinge et neutralt hilsende svar frem igen. Der kan godt være folk, der har svært ved at have så meget overlegenhed psykisk, at de kan få klemt et goddag ud af munden, også på universitetsinstitutter, øhm (pause) men en vis grad af at signalere god stemning, ja. (adjunkt)

Og

Normalt er kollegerne her jo altså utroligt velopdragne som på ethvert universitet og forstår at tøjle deres følelser og er meget analytiske i deres fremgangsmåde osv. Men en gang imellem så løber følelserne over med dem, og jeg tror, jeg kan sige for stort set samtlige de kolleger, jeg har kendt gennem årene her, der har der været situationer, hvor de har blæst toppen af, og det gælder stort set alle, altså hvor man har syntes, man har været presset i en eller anden situation, og så giver man udtryk for det. (lektor)

Ovennævnte citater fortæller lidt om følelser og følelseskultur i Akademia. Den universitære følelseskultur er en venlighedens og høflighedens orden. Vi tøjler vores følelser og opfører os pænt, omend det til tider kan være svært at tvinge en neutral hilsen frem. Samtidig fortæller citaterne også, at Akademia huser stærke følelser samt at disse til tider bryder eksplosivt igennem på trods af følelseskulturen.

Inden for videnskabssociologien har følelser en perifer placering i den forstand, at følelser primært tematiseres som forstyrrende subjektive elementer i forhold til den videnskabelige erken-

delse¹. Mennesker er imidlertid altid emotionelle, og formålet med denne artikel er at præsentere en kvalitativ undersøgelse af sociale følelser i Akademia samt vise, hvordan en inddragelse af disse følelser kan bidrage til at udvide og nuancere vores forståelse af sociale relationer i Akademia.

I det følgende præsenteres undersøgelsen og det teoretiske grundlag for min analyse. Herefter præsenteres nogle af undersøgelsens resultater. Til sidst diskuteres hvad analysen fortæller om de sociale relationer i Akademia.

Undersøgelsens materiale og metode²

Undersøgelsen omfatter 54 personer, udvalgt ud fra køn, akademisk position og hovedområder konkret sundhedsvidenskab, samfundsvidenskab og humaniora. Hvert hovedområde var præsenteret med lige mange kvinder og mænd, fordelt på ph.d.er, adjunkter og lektorer/professorer. Interviewpersonerne var af anonymitetshensyn spredt på forskellige afdelinger, institutter og højere læreanstalter. Dataindsamlingen bestod af individuelle interview med adjunkt/lektor/professorgruppen og fokusgruppeinterview med ph.d.erne i køns- og fagområdespecifikke fokusgrupper. Frafaldet var minimalt.

Undersøgelsen var som sagt rettet mod sociale følelser, dvs. følelser som gennem rolletagning har selvet som genstand eller andre personer som genstand. Konkret blev der spurgt til fire følelsesgrupper a) stolthed/glæde, b) vrede, c) skam/pinlighed/forfamskelse og 4) latter. Interviewpersonerne blev opfordret til at beskrive konkrete episoder, hvor de havde følt disse følelser, og disse beskrivelser blev fulgt op af uddybende spørgsmål med henblik på at udforske kulturen omkring den pågældende følelse (fx spørgsmål vedrørende håndtering af

følelsen, personens vurdering af andres oplevelse af den følede person mv.). Endvidere blev der generelt spurgt til følelsesarbejde og strategisk brug af følelser. Og endelig blev der stillet spørgsmål til de sociale relationer, fx spørgsmål omkring at give og modtage anerkendelse og miskendelse, spørgsmål omkring samarbejde (læse og kommentere tekster), spørgsmål omkring vurdering af de sociale relationers karakter, og her mere specifikt om interviewpersonen opfattede sine relationer som "tærende" eller "nærende".

Interviewene var fænomenologisk orienteret i den forstand, at interviewpersonerne blev opfordret til så detaljeret som muligt at beskrive de fænomener, som interviewet var rettet imod. De transkriberede interview³ er herefter blevet bearbejdet ud fra en "grounded"⁴ analyse og en fortolkende analyse, hvor forskellige teorier er blevet inddraget. Disse teorier skal nu præsenteres.

Min teoretiske referenceramme

De videnskabssociologiske teorier forholder sig primært til følelser som forstyrrende elementer. Derfor har jeg til min analyse af følelser i Akademia hentet inspiration inden for følelsernes sociologi samt inden for organisationsteori, som inddrager følelser. Jeg har her udviklet en teoretisk ramme, hvor jeg analytisk skelner mellem strukturelle betingelser for følelser, følelseskultur og folte eller levede følelser. Disse distinktioner og hertilknyttede begreber skal nu præsenteres nærmere.

Hvad angår strukturelle betingelser for følelser, fremhæver Gibson (1997) organisationens magt- og statusrelationer som grundlag for de levede følelser. Gibson er her inspireret af blandt andre Theodore Kemper (1978) og Randahl Collins (1990) teorier om, at magt- og statusrelationer udløser bestemte følelser. Ifølge

Charlotte Bloch
Cand. psyk., lektor
ved Sociologisk
Institut, Køben-
havns Universitet.

E-mail:
charlotte.bloch@so-
ciology.ku.dk

Kempers og Collins teorier er disse følelser en direkte effekt af disse relationer. Gibson modificerer dette teoretiske udsagn til, at strukturelle faktorer sætter en ramme for eller begrænser mulige følelser (Gibson 1997:222). Hvor Gibson med henblik på strukturelle forudsætninger for følelser fokuserer på magt- og statusrelationer, har jeg særligt fundet Bourdieus analyse af det videnskabelige felts specificitet relevant i forhold til sociale følelser og relationer i Akademia.

I Bourdieus analyse fremstilles det videnskabelige felt som et system af relationer mellem positioner, som adskiller sig indbyrdes ved forskellige mængder af kapital, dvs. kompetencer og besiddelser, som giver adgang til feltets gevinster og hermed til en valorisering af ens kapital⁵. Inden for dette felt drejer kampen sig ifølge Bourdieu grundlæggende om at opnå monopol på definitionen af hvad, der er den "rette" videnskab. Tilsvarende er det videnskabelige felts struktur til enhver tid defineret ved de gældende magtrelationer mellem de ledende skikkelser i denne kamp. Det videnskabelige felt adskiller sig imidlertid fra andre sociale felter ved det særlige forhold, at producenternes (forskernes) aftagere først og fremmest er deres kon-

kurrenter (andre forskere)(Bourdieu 1975:262). Dvs. videnskabelig anerkendelse, som er feltets profit, er betinget af andre forskere, der som konkurrenter ikke giver anerkendelse uden kritisk granskning og diskussion⁶. Det er denne særlige strukturelle relation, hvor fagfæller på en og samme tid er hinandens dommer og konkurrent, som jeg har vurderet som en central strukturel ramme for sociale følelser i Akademia. Denne strukturelle relation skal ikke forveksles med de konkrete interaktioner i Akademia, men skal derimod forstås som en strukturel betingelse, som er rammesættende for konkrete relationer og interaktioner (Bourdieu 1975:258).

Følelser udspringer af sociale strukturer, men de udløses ikke automatisk, men modificeres og håndteres derimod under hensyntagen til følelseskulturen. Hvad angår Akademias følelseskultur, trækker jeg på Flams (1990a,b) teori om følelser i organisationer og Hochschild's (1983) klassiske arbejde om følelsesnormer, udtryksnormer og følelseshåndtering. Flam skaber et tredje perspektiv på organisationer, et emotionelt perspektiv som skal supplere det rationalistiske og det normative perspektiv. I den sammenhæng udvikler hun begrebet om repræsentative følelser. Flam ser historisk organisationer som måder at stabilisere bestemte lidenskaber, følelser og former for følsomhed, som historisk har eksisteret i en ikke-organiseret kulturel form. Når disse organisationer er blevet etableret, konstruerer de følelser gennem formelle regler og procedurer. Disse følelser er forskellige fra, men relateret til de oprindelige følelser, som satte hele processen i gang. Disse konstruerede følelser eksisterer herefter som foreskrevne repræsentative følelser og forbudte følelser. Som eksempel på en repræsentativ følelse kan nævnes kravet om, at forskere skal udvise affektiv neutralitet, når de præsenterer deres forsk-

ningsresultater. De repræsentative følelser er centrale elementer i en organisations følelseskultur. De svarer til Hochschild's følelsesnormer, men har som særlig funktion at præsentere organisationen. Endvidere bruger jeg Hochschild's begreb om følelsesnormer, som refererer til normer for hvilke følelser, som er passende i bestemte situationer, hendes begreb om udtryksnormer, som refererer til normer for, hvordan og hvor meget følelser bør udtrykkes i bestemte situationer og hendes begreber følelsesarbejde, følelseslonarbejde og følelseshåndtering for vores håndtering af følelser med hensyntagen til de normative krav⁷.

Forholdet mellem folte følelser og følelseskulturen formidles praktisk gennem følelseshåndtering. Jeg fastholder således som fx Gibson en analytisk distinktion mellem folte/levede følelser og følelseskulturen. Denne distinktion er for mit vedkommende baseret på en eksistentiel fænomenologisk opfattelse af stemninger og følelser som en ikke-medieret indre relation mellem os og vores verden. Det betyder ikke, at følelser er uberørende af kulturelle-kognitive kategorier. De har et kognitivt element i form af en vurdering af vores følelsesmæssige tilstand. Dette kognitive element udspringer af vores følelseskultur. Følelseskulturen interagerer således med de levede følelser. Den benævner dem, men den beskriver ikke disses oplevelsesmæssige kvaliteter (Bloch 2001:14). Analytisk præciserer Gibson relationen mellem følelser, følelsesnormer og håndtering af følelser til, at følelser kan blive udtrykt som de føles eller de kan blive modereret af kulturen afhængig af a) styrken af gældende udtryksnormer, b) styrken og typen af den folte følelse, c) individuelle forskelle i kapacitet og motivation for at føle og udtrykke følelsen og d) situationens struktur (Gibson 1997:234).

Mine distinktioner mellem struktur,

kultur, følelser, følelsesnormer mv. er præsenteret i figur 1. Disse distinktioner er analytiske og ontologiske, og i det levede liv er følelser, følelsesnormer og håndtering af følelser komplekst sammenvævet. Jeg har ikke haft mulighed for at studere disse processer som levede processer, men har været henvist til interviewpersonernes beskrivelser af samme. Dvs. jeg har fortolket de sprogligt medierede udtryk for disse processer. Dette er en begrænsning ved interviewet som metode, men det er nu en gang betingelserne. Vi kan aldrig nå de levede følelser i ikke medieret form. Sammenfattende har jeg således i min analyse af interviewpersonernes beskrivelser af emotionelle episoder anskuet de strukturelle relationer i det videnskabelige felt som generative forudsætninger for sociale følelser, som håndteres på bestemte institutionelle måder ud fra Akademiets følelseskultur.

Endelig skal det nævnes, at jeg til sidst inddrager de amerikanske sociologer Thomas J. Scheffs og Suzanne M. Ratzingers teori om følelser og sociale relationer til at vurdere, hvad de analyserede

følelser og deres håndtering fortæller om de sociale relationer i Akademia⁸.

I modellen har jeg med nogle stikord antydnet resultaterne af den analyse, der nu skal præsenteres.

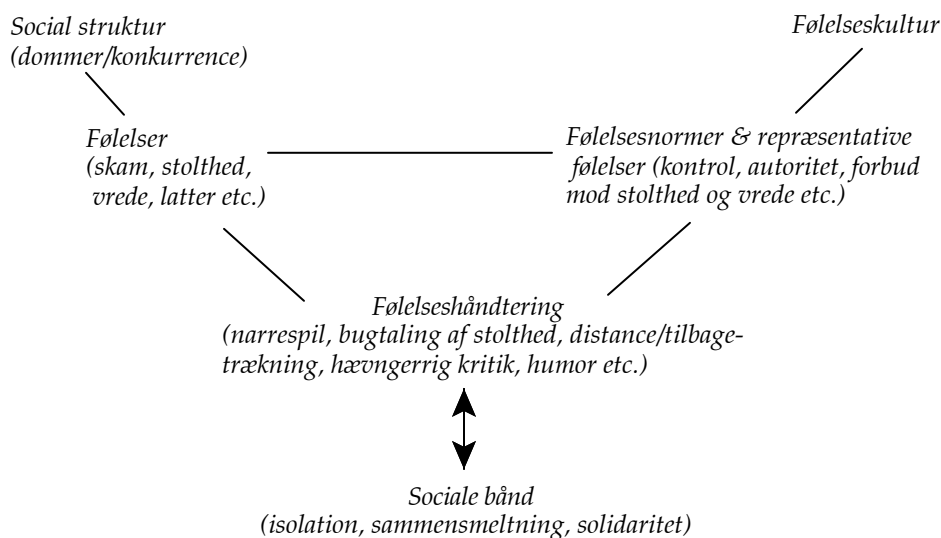
Resultater

I det følgende præsenterer jeg uddrag fra min analyse af følelserne skam, stolthed, vrede og latter i Akademia⁹. De præsenterede følelser og institutionelle måder at håndtere disse på fandtes på alle niveauer i Akademiets hierarki, men de blev fremstillet og artikuleret med forskellig prægnans. Ph.d.erne og adjunkterne, som var relativt nyttilkomne i Akademia, fremstod således mere bevidste og artikulerede om bestemte følelsesnormer end professorerne og lektorerne, for hvem disse følelsesnormer var blevet en selvfølgelighed.

Skam, usikkerhed og narrespil

Forskningen er Akademiets raison d'être. Forskningen er imidlertid som proces rettet mod at løse problemer og forholde sig til modstand. Dette betyder at tro, håb

Figur 1. Analytisk model

og tillid veksler med opgaven, mismod, usikkerhed og tvivl (Jacobsen 2001:67). Denne følelsesmæssig mobilitet er som oftest ikke begrænset til projektet, men griber også ind i personens selvværd som forsker. Inden for Akademias sociale struktur (konkurrence/ dommerrelationer) transformeres tvivlen og usikkerheden til en frygt for forkastelse gennem forudgribelse af kollegernes kritiske granskning. Om denne frygt for ikke at slå til siger en interviewperson:¹⁰

Frygten mener jeg mere, altså det er jo netop den, som jeg synes er meget tydelig, ikke bare hos ph.d.-erne, men i forskningskulturen. Folk er skidebange for ikke at slå til, ikke, fordi på en eller anden måde så har de altså ikke andet end den hjerne der, de kan lægge på bordet, ikke. Det er jo det eneste, vi har i denne kultur, og hvis folk så hugger en ned foran alle mulige andre, ikke, så bliver folk bange og, ja, det er de bange for. Det er min oplevelse.

I citatet antydes frygten eller i bred forstand angst for kollegernes dom. Denne angst for ikke at slå til, håndterede interviewpersonerne gennem at præsentere en overflade af overblik, sikkerhed og kontrol i forhold til deres forskning. Jeg har kaldt denne håndteringsform for narrespillet, fordi alle tilsyneladende ved, at alle uanset deres position oplever tvivl samt at alle skjuler denne tvivl. Dvs. vi spiller et narrespil. Al god forskning er imidlertid, som også en af interviewpersonerne formulerede det, forbundet med en eksistentiel tvivl. Denne eksistentielle tvivl benægtes kollektivt gennem narrespillet, som samtidig er en måde at beskytte sin sårbarhed i forhold til kollegernes granskende blik. Som en interviewperson siger:

Det er en benhård kvalifikationsudskillelse, der foregår hele vejen op i systemet, så man kan ikke starte med at sige, jeg aner ikke, om jeg er god nok til det her, vel. Men det man kan starte med at sige, det er, at det her papir har jeg ikke fod på, jeg er inde på et nyt område, og jeg har ikke tænkt alle tingene igennem, hvad siger I til det, ikke.

Narrespillet handler som sagt om at udtrykke kontrol som forsker. Dette aspekt uddybes i følgende citat, hvor en adjunkt præciserer forskellen mellem at delagtiggøre andre i afgrænsede fiaskoer og give udtryk for eksistentiel faglig tvivl.

I¹¹: Faglige fiaskoer, hvordan med det, er det noget, du fortæller dine kolleger om, og hvordan reagerer de så?

Ip: Afgrænsede fiaskoer ja.

I: Hvad betyder det?

Ip: Det betyder, hvis man nu har brugt en måned på at storke rundt i et eller andet [bibliotek], og det viste sig, at det, man troede det var, det var der overhovedet ikke, og man har spildt tiden, og man er ved at få pip. Det kan jeg fortælle, nu skal I høre, nu har jeg kraftedeme igen, det var ikke så godt, og hvad skal jeg gøre. Men en grundlæggende tvivl om eget værd, som altid kommer, hvis man er i en god forskningsproces, kunne jeg ikke drømme om at vise, jeg kunne risikere, at de troede på det.

Narrespillet udfoldes i den løbende kollegiale interaktion, men det bruges særligt i forbindelse med fremlæggelser af forskningsresultater på kongresser, seminarer mv., hvor forskeren og dennes resultater skal vurderes. Interviewpersonerne beskrev her en række forskellige

teknikker til at udtrykke kontrol, sikkerhed og overblik. Disse teknikker omfatter mange af de teknikker, som er blevet beskrevet i litteraturen om følelshåndtering; kropslige teknikker som at tage piller eller udføre vejtrækningsøvelser og intellektuelle teknikker, hvor man beskyttede sig gennem et højt lix-tal. Mange fremhævede også som en vigtig kognitiv teknik, at man intellektuelt og følelsesmæssigt forsøgte at gennemføre en spaltning mellem sit projekt og sin person. Denne teknik blev særligt fremhævet af adjunkterne og ph.d.'erne. Endelig kan for samme gruppe nævnes kollektivt følelsesarbejde og træning fx. gennem prøvefremlæggelser for andre som øvelse.

Narrespillet er en kompleks institutionel følelshåndteringsteknik. Forskningen som proces giver vedvarende brændstof til usikkerhed og tvivl, og konkurrence-dommer relationerne skaber forudsætninger for en anticiperet skam. Narrespillet kan her ses som både en beskyttelsesforanstaltning og en imødekommeelse af Akademiets følelseskulturelle krav om at udvise kontrol og autoritet. I narrespillet skjuler vi vores selv til fordel for en konformitet med de sociale spilleregler og følelsesnormer i Akademia. Forudsætningen for samme er imidlertid for mange et vedvarende følelsesløn-arbejde. Narrespillet kan i nogle tilfælde udvikle sig til bluf i den forstand, at man strategisk foregiver viden og kompetencer, man ikke har. I min analyse fremtræder narrespillet imidlertid i første omgang som en beskyttelsesforanstaltning og som en indorden sig under Akademiets følelsesnormer og spilleregler.

Til sidst: Narrespillets forskellige facetter kom tydeligst til udtryk i interviewene med ph.d.erne og adjunkterne. De var i gang med at lære dette spil og for ph.d.-ernes vedkommende kunne de tale indbyrdes om dette spil. Derfor blev det fremstillet mere detaljeret her.

Stolthed og bugtaling af samme

Ifølge Bourdieu er det kollegernes anerkendelse, som er det videnskabelige felts profit. Stolthed er anerkendelsens følelse, og denne følelse og dens institutionelle håndtering skal nu præsenteres¹².

Interviewpersonerne beskrev stolthed i forbindelse med akademisk succes som at få en artikel antaget, udgive og få positive anmeldelser af bøger, opnå akademiske stillinger, forskningsbevillinger mv., men de oplevede også, at det var forbudt at vise denne stolthed i Akademia. At vise sin stolthed blev fortolket som pral, "stolthed eller glæde, det skal man holde for sig selv, det er uakademisk at vise følelser". Som nogle af interviewpersonerne ironisk formulerede det, så havde de ikke en sådan "ju-hu-kultur" på deres institut. Men hvorfor opfattes stolthed og glæde som illegitim pral, når kollegers anerkendelse er gevinsten i Akademia. Interviewpersonerne begrundede dette forbud med henvisning til konkurrencerelationerne og med henvisning til et solidaritetsprincip. Hvad angår konkurrencerelationerne indebar disse en frygt for at sætte ens konkurrenter i forlegenhed ved at fortælle om en succes. Som en interviewperson udtrykker det:

Det gør man faktisk ikke [fortæller at man har fået en artikel antaget], og det er, fordi der er altid nogle konkurrencer, som kører mellem de forskellige personer på et institut, og det gør, at man ikke vil sætte folk i forlegenhed. Man vil ikke, (lille latter), det lyder mærkeligt, men man vil helst heller ikke virke pralende, og hvis man kommer og siger, nu har jeg lige fået en artikel i [tidsskrift] eller et andet tidsskrift, det går man altså stille med, selvom nogle må-

ske har lettere ved at udtrykke det, vil jeg dog mene. Men det er meget sådan, at man ikke praler med det, det gør man ikke.

Forbuddet mod at vise stolthed kan fortolkes som en form for takt og tone i forhold til ens konkurrenter, men det kan også begrundes og fortolkes som et udtryk for solidaritet. En interviewperson formulerer det på denne måde:

Altså det kan lige så godt være udtryk for altså noget kulturelt, at man forsøger at vedligeholde en eller anden solidaritetskultur, hvor der ikke er nogen, altså vores kultur er meget præget af den her solidaritetsfølelse, hvor der ikke er nogen, der skal være mere end de andre på en eller anden måde. Altså vi er forskere. Man kan sige, at grundideen i sådan en forskningsinstitution, eller bag sådan en forskningsinstitution, det er jo, at det er svært at sammenligne forskning, det er svært at måle forskning. Derfor tror jeg, det er forankret i vores kultur og der er sikkert også noget sundt i den forankring.

Denne lektor ser forbuddet mod stolthed som en måde at beskytte sig mod konkurrence og ulighed gennem en form for solidaritet, hvor ingen er mere end andre. Denne form for pli betød også, at i det omfang at man gav udtryk for sin succes og herigennem sin stolthed var det oftest til personer, som ikke var blandt ens direkte konkurrenter.

Inden for videnskabssociologien fremhæver Hagstrom (1972) forbuddet mod at begære anerkendelse, som ifølge Hagstrom skyldes en forestilling inden for Akademia om, at forskningen er et mål i sig selv. Vi forsker ikke for anerken-

delsens skyld, men for forskningens skyld, og tilsvarende kan forbuddet mod stolthed ses som et repræsentativt følelsesforbud. Interviewpersonerne begrundede imidlertid forbuddet ud fra de strukturelle konkurrencerelationer. På trods af strukturelt og kulturelt begrundede forbud mod at vise stolthed ønskede og søgte interviewpersonerne anerkendelse, og en central institutionel måde at håndtere stolthed blev her gennem, hvad jeg har kaldt, bugtaling¹³. Karakteristisk for bugtaling er, at man leverer en værdifuld information eller en underholdende eller morsom historie til personer, hvis anerkendelse man ønsker, samtidig med at man som en underliggende historie eller information får fortalt om sin succes, fx at man holdt et oplæg på en vigtig kongres, at man har fået en vigtig invitation, har fået antaget en artikel osv. Som en interviewperson formulerer det:

Man fortæller en sjov episode, der er foregået på det der årsmøde, hvoraf det fremgår, at jeg var til stede, og jeg holdt oplæg.

En interviewperson beskriver principperne for bugtaling sådan:

Det afhænger af at udvælge sin historie ikke. Det handler her om at fortælle den historie, som er sær og sjov på linje med, at man går hen til købmanden, og så møder man noget mærkeligt, ikke. Altså det er en anekdote af samme karakter og ikke andet. Altså det er ikke den store forkromede faglige fremstilling af, at nu er der sket et gennembrud.

Og han præciserer:

Det hører med til kodeks, at man skyder sig selv i baggrunden til

fordel for et stof, som man så at sige bugtaler igennem og som giver lejlighed til at sige, er det ikke interessant. Men samtidig er der sikkert også mulighed for at fremhæve sig selv som den, der har set det og nu stiller tingene op i den orden, som gør, at det fremstår som en ny og voldsomt interessant ting.

Denne bugtaling må man lære og:

Det gør man vel gennem imitation, ligesom man lærer lugten i bageriet andre steder. Altså at en sådan entydig jublende fremstilling af ens egne bedrifter er ikke specielt velset, altså hvis man selv er i centrum for tingene. Det er tilladeligt [at fremstille egne bedrifter], vil jeg mene, inden for den lokale anekdote, der får man dem som en lille sjov historie, men at sætte sig selv i centrum for stoffet, det er mere upassende.

At fortælle om sine succeser var ifølge interviewpersonerne et brud på akademisk takt og tone og blev betragtet som pinligt og stigmatiserende. Blev disse indirekte formidlet gennem en god historie, udløste de derimod anerkendelse. Bugtaling var en udbredt institutionel måde at håndtere stolthed under hensyntagen til Akademiets følelses- og udtryksnormer. Jeg har allerede beskrevet, hvordan forbuddet mod stolthed kan tolkes som en kulturel håndtering af konkurrencerelationerne i Akademia. Bugtalingen som håndteringsmåde har imidlertid gavgivningens struktur. Den gode historie er en gave (underholdning eller information), men accepten af gaven indebærer en underforstået anerkendelse af den præstation, som bugtales i den gode historie. Tilsvarende blev denne tek-

nik netop brugt i forhold til personer, hvis anerkendelse havde betydning for ens akademiske karriere.

Skam, vrede og brudte sociale bånd

Peer-reviewet er den akademiske institution for fagfællers faglige vurdering og tildeling hinanden anerkendelse. Peer-reviewet er således den institution, som per excellence konkretiserer den strukturelle relation, som ifølge Bourdieu særligt karakteriserer Akademia. Peer-reviewet udfoldes formaliseret i forbindelse med bedømmelser af artikler til tidskrifter, i bedømmelsesudvalg og i forbindelse med forskningsansøgninger, men udfoldes derudover ikke-formaliseret i faglige fremlæggelser, i faglige diskussioner, anmeldelser mv.

Peer-reviewet kan foregå i en atmosfære af fordragelighed og gensidig respekt på trods af faglige uenigheder, men peer-reviewet kan også udløse stærke følelser, som har bestemte sociale konsekvenser. I det følgende skal jeg kort beskrive sådanne følelser hos bedømmerne, hvorefter jeg fokuserer på følelser hos de bedømte.

Bedømmere er kolleger, som i peer-reviewet tildeles en ret, men også en magt som bedømmere af andre. Flere af interviewpersonerne beskrev her, hvordan de som bedømmere kunne føle en stærk vrede over for den eller de bedømte¹⁴. De kunne være alene med denne vrede, men den kunne også deles med andre som en kollektiv vrede i bedømmelsesudvalget. Som en interviewperson siger:

Når vi [bedømmerne] har givet udtryk for vores irritation, så ved vi ligesom hvor vi har hinanden, og så kommer der et tillidsforhold, som er forudsætningen for en stor åbenhed.

Interviewpersonen beskriver her en velkendt gruppedannelsesproces, hvor man gennem fælles følelser skaber en egen-gruppe versus en fremmedgruppe. Den kollektive bekræftelse af solidaritet gennem fælles vrede, hvor bedømmerne er videnskabens vogtere, mens de bedømte er de udefrakommende, viser, hvordan peer-reviewet kan åbne for hierarkiserende processer og følelser af overlegenhed. Disse følelsesmæssige tilkendegivelser, som havde karakter af et indgangsritual til bedømmelsen, kan, som interviewpersonen siger i citatet ovenfor, skabe en tryk-ghed i gruppen, som åbner for et mere nuanceret syn på ansøgernes produkter, men de kan også udvikles til en følelse af overlegenhed, en magtfølelse og til en fortsat kollektiv bekræftelse af bedømmerfællesskabet på bekostning af den/de bedømte. Som en interviewperson formulerer det:

Ja, vi lagde jo ikke fingrene imellem (ved bedømmelsen af kolleger) – de andre var heller ikke ligefrem diplomater (lille latter).

Peer-reviewet fremkaldte imidlertid først og fremmest stærke følelser hos de bedømte. Det betød ikke, at interviewpersonerne kun havde negative personlige erfaringer med peer-reviewet, men flertallet af interviewpersonerne kunne beskrive eksempler på, hvad de oplevede som krænkende og respektløs bedømmelse. Disse bedømmelser kunne tolkes som udtryk for personlig forfølgelse eller som udtryk for en institutionel disrespekt for personens fagområde. Grænsen mellem den faglige kritik og den respektløse kritik er imidlertid flydende. Som en interviewperson siger:

Alt kan jo kritiseres sønder og sammen, altså man vil altid kunne tage de der 10 kriterier for en arti-

kel op og pinde en artikel fuldkommen fra hinanden. Der synes jeg bare, at noget af den kritik er formålsløs på en eller anden måde. Det var ligesom mere for at vise, at den anden (kritikeren) kan noget end for ligesom at bidrage med noget. Det var ukonstruktivt og det var mere enten for at få manden ned med nakken eller også for at hævde sig selv. Jeg synes ikke, det bidrog til særlig meget.

Denne interviewperson beskriver, hvordan personlige destruktive motiver kan tage overhånd i peer-reviewet. Sådanne bedømmelser udløste skam, raseri og skuffelse. Følgende to eksempler viser yderpunkterne i den bedømtes følelser ved "grænseoverskridende" peer-review. En interviewperson fortæller om anmeldelsen af et arbejde:

Der var også gennemgående nogle gode anmeldelser. Men der var absolut nogle, som var totalt udtryk for det, jeg kalder for akademisk nid og had og smålighed og sådan noget. Ja, der bliver man deprimeret, men vel også skamfuld over, at nogle kan opføre sig på den måde, det synes jeg.

Og en anden interviewperson fortæller om en kollegas reaktion på et bedømmelsesudvalgs indstilling:

[Personen] var faktisk blevet så vred og skuffet og ked af det, og havde løbet op og ned af trapperne og vist det til alle, der gad se, at [personen] var dømt ukvalificeret. Så [personen] var meget opbragt og var altså virkelig, virkelig ude af det. Det endte med, at [personen] erklærede, at [hun/han] ikke agtede at tale ét ord til

en af bedømmerne mere i dette liv. Siden den tid, har [personen] behandlet [bedømmeren] som luft og de hilser ikke på hinanden.

De to beskrivelser illustrerer spektret af følelser fra "depression" og nedtrykthed til raseri. Interviewpersonerne beskrev forskellige måder at håndtere disse følelser på. Nogle beskrev, hvordan de transformerede deres vrede til en foragt og en afstandtagen til den pågældende bedømmer og dennes allierede. En interviewperson formulerer det sådant:

Det var så beskidt og så lavt og så dårligt, så jeg vil overhovedet ikke beskæftige mig med vedkommende simpelt hen. Altså andre, der har været ude for det samme, skælder vedkommende ud, men jeg gider simpelt hen ikke røre ved det.

En anden hyppig brugt håndteringsform var, som nævnt i citatet ovenfor, at man holdt op med at hilse på hinanden, som om man ikke eksisterede for hinanden. Flere af interviewpersonerne fandt denne form barnlig, men størsteparten af interviewpersonerne havde oplevet denne håndteringsform på deres institutter. Endvidere kunne vreden udtrykkes gennem hævn i form af kritik af bedømmerens arbejde i fagtidsskrifter, i aviser mv. Som en interviewperson siger:

Hvis der er en, der har ment, en andens forskning var forkert eller sådan noget, så taler de ikke sammen i lang tid, men de skændes da ikke og så kan det komme indirekte ud ved, at en fx skriver en anmeldelse, hvoraf det fremgår ...

Peer-reviewet udløser stærke følelser, fordi "hvad der er på spil er ikke kun værdien af forskningen, men derimod den vær-

di som forskerne tildeles som forsker af sine fagfæller" (Knorr Cetina 1982, min oversættelse). Dette sammen med det forhold, at peer-reviewet qua sin struktur kan friste til respektsløse vurderinger, indebærer at peer-reviewet er en central kilde til stærke følelser af skam.

Skam er ifølge Thomas Scheff en så ubehagelig følelse, at den fortrænges, før den når vores bevidsthed. Det betyder imidlertid ikke, at skammen forsvinder, men derimod at den transformeres til vrede, som er en mindre smertefuld følelse end skam. At vise vrede er imidlertid et brud på Akademiets repræsentative følelsesnormer. Det er som en interviewperson siger "lidt for primitivt for os". Vreden fremkalder derfor skam, og herigenom skabes der grundlag for fortløbende skam-vrede-skam spiraler, som har konsekvenser for de sociale relationer. Disse følelsesspiraler var svære at håndtere gennem følelsesarbejde, og derfor var vrede-eksplosioner ikke et ukendt fænomen, jf. også de indledende interviewcitater.

Peer-reviewet er den dominerende organisationsform for de sociale relationer i Akademia. Denne form med dens indbyggede modsætninger skabte grundlag for stærke følelser af skam, skuffelse og vrede¹⁵.

"Gulv-humor" og "joking relationer"

Akademia indeholder en række strukturelle modsætninger, som fx modsætningen mellem at være hinandens dommer og konkurrent på en og samme tid. Latter og humor kan ses som forløsende måder at håndtere disse modsætninger og hertilknyttede spændinger (Douglas 1975; Mulkay 1988; Ben Ze'ev 2000). Gennem humor transformeres disse modsætninger til en ny forløsende fælles realitet, samtidigt med der skabes grundlag for momentane eller varige fællesskaber. Forudsætningen for humor og

latter er imidlertid, at man ser/møder hinanden og oplever en fælles social realitet, som kan transformeres på forløsende vis. Inden for Akademia ser og møder kolleger ikke hinanden særlig meget. I materialet tegner der sig imidlertid nogle bestemte former for uformelle humoristiske fælleskaber, i form af hvad jeg har kaldt "gulv-humor" blandt ph.d.er og hvad jeg har kaldt "joking relationer" blandt mandlige adjunkter og lektorer.

Som sagt forudsætter humor og latter, at man ses. Denne betingelse var især til stede blandt ph.d.er inden for sundhedsvidenskab, som fysisk mødte og arbejdede med hinanden i laboratorierne. Det var først og fremmest denne gruppe, som beskrev en kollektiv humor og latterfælleskab. En mandlig ph.d.er fortæller:

Ja, altså jeg synes, vi har meget grin hver dag på laboratoriet.... Det sker tit, det sker hver dag simpelt hen. Der bliver hele tiden fyret jokes af, så bliver der også lidt grin og latter.... vi har sådan en række laboratorier i vores laboratorium, kan man sige, og i det ene laboratorium sidder der nogle drenge, og vi sidder så og fyrer sjofle vittigheder af hele dagen, ikke. (latter) Ikke fordi vi alle sammen er så (latter) vildt slemme eller noget som helst. Det er meget rart, at man kan få udløb for alt det der på en eller anden måde, så er det godt, at man kan være den der impulsive og grine.

Og han fortsætter:

Og vi har også sådan mange episoder, hvor vi har kamp på gangen, vi har sådan sprøjteflasker over det hele, så sprøjter det, der sker et eller andet, og så pludselig er der en kamp.

Med sjofle vittigheder, og den ikke-konventionelle brug af laboratoriets redskaber og rum, griner de og har det sjovt, men som han siger

det er også sådan sammenhold.

Og en kvindelig ph.d. er:

I: Hvornår ler I?

Ip: til frokostpausen og når vi sidder og laver prøver. Jeg synes vi er rigtig, rigtig gode til det.

Ph.dernes latter og humor var kollektiv og tog afsæt i deres kollektive placering i bunden af det sociale hierarki, hvorfor jeg har kaldt denne form for humor for gulv-humor¹⁶. Indholdsmæssigt havde den et konsaspekt i form af sjofle vittigheder, men den indeholdt også subversive aspekter. Fx kan den ukonventionelle brug af laboratoriets redskaber og rum fortolkes som et formløshedens brud med de akademiske former, ligesom der indimellem blev taget gas på professoren, institutlederen og konkurrerende forskergrupper.

Når man bevæger sig opad den akademiske karrierestige, ændrer de sociale relationer karakter. Man specialiseres og indgår i nye sociale koalitioner. Det betyder ikke, at humor og latter forsvinder, men at den får en anden form og indhold. Den bliver en slags mikrokultur mellem bestemte interagerende personer. En mandlig adjunkt fortæller:

altså munterhed det er jo en dagligdags foreteelse.

I: Kan du komme i tanker om en konkret episode her for nylig?

Ip: Ja, lige nu her, da jeg drillede [navn], det synes jeg var meget muntert. Jeg har også lige været ovre og drille en af mine venner, som forgæves, nej, jeg ved ikke....

det er også en slags at være meget munter, ja men, det er hele tiden, synes jeg.

I det følgende antyder en mandlig lektor hvad han forbinder med latter og humor. Intervieweren spørger, om de tit fortæller sjove historier for hinanden, som fremkalder latter, og han svarer:

Ip: Ja, ja, og så drejer vi forskellige udsagn osv., og der er et par folk, der er særligt gode til det, men øh, øh smådrillerier og sådan noget over kaffen, ikke.

I: Har du indtryk af, at der er kønsforskelle i forhold til at udtrykke den form for sådan?

Ip: Nå ja, det, det er på mandssiden det her!

I: Det er på mandssiden?

Ip: Ja.

I: Det siger du helt bestemt?

Ip: Ja, øh altså øhm (pause) øhm dette her med at lave smarte replikker osv. og drillske drejninger af, hvad folk siger og sådan noget, det hører hjemme på mandssiden.

Humor i form af en legende og provokerende attitude til den sociale realitet, en drillen hinanden, politisk ukorrekte bemærkninger, provokationer, drillske drejninger osv. blev først og fremmest beskrevet af de mandlige adjunkter og lektorer. Flere brugte betegnelsen "joking" for denne form for adfærd. Karakteristisk for denne "joking" var, at den blev udfoldet inden for oftest dyadiske og kompetitive legende relationer. Disse relationer har jeg kaldt "joking-relationer"¹⁷. "Joking" blev fremstillet som en værdsat måde at håndtere følelser på, og personer som mestrede denne form fik prestige. "Joking" i ovennævnte betydning var imidlertid maskulin i sin form og indhold, den blev

opfattet som hørende hjemme på mandssiden og var derfor eksklusiv i forhold til kvinderne. Kvinderne berettede ikke om disse joking relationer.

Humor forudsætter en fælles realitet og tilsvarende ændrede humoren karakter op gennem det sociale hierarki. Humor inkluderer nogle, men kan ekskludere andre. Den maskuline realitet og humor syntes her dominerende og eksklusiv i forhold til kvinderne på adjunkt-lektor niveau.

Sociale relationer i Akademia

Jeg skal nu med udgangspunkt i Scheffs og Retzingers teori om følelser og sociale bånd diskutere, hvad min analyse fortæller om de sociale relationer i Akademia.

Ifølge Scheff (1990, 1994, 1997) er enhver interaktion ikke blot kommunikation af et indhold, men tillige en kommunikation af respekt eller disrespekt for den anden. Det betyder, at enhver interaktion samtidig er en opbygning, en beskadigelse eller en vedligeholdelse af, hvad Scheff kalder de sociale bånd. Den følelsesmæssige side af de sociale bånd er skam og stolthed, og i den sammenhæng har Scheff udviklet en teori om, hvordan diskrete tegn på disrespekt udløser, hvad han kalder ikke-erkendt skam. Skam dækker over en gruppe af emotionelle tilstande som pinlighed, ydmygelse og usikkerhed, som signalerer en følelse af eller en trussel om at blive forkastet, dvs. et angreb på vores sociale selv. Disse følelser er så ubehagelige, at de oftest undertrykkes, for de når vores bevidsthed. Det betyder imidlertid ikke, at skammen forsvinder, men derimod at den fortsætter sit liv som ikke-erkendt skam, som udtrykker sig i tilbagevendende følelsspiraler fx som nævnt skamvrede-skam osv, som igen har konsekvenser for de sociale bånd.

Scheff ser følelser som centrale indikatorer på de sociale bånd. Begrebet de

sociale bånd er imidlertid ifølge Scheff en af de sorte bokse i sociologien. I sin diskussion af samme inddrager Scheff en række forskellige teorier: Durkheims teori om solidaritet og egoistiske og altruistiske samfund, Bowens familieso- ciologiske teorier om differentiering mellem individ og gruppe, Bubers diskus- sion af jeg-du relationer og Elias's dis- kussion af jeg-vi relationer. Ud fra disse teorier indkredses de sociale bånd i ter- mer af en balance mellem forbundethed og adskillelse, en balance mellem inter- dependens og independens og en balan- ce mellem loyalitet over for gruppen og loyalitet over for selvet. De sociale bånd refererer således til en delikat eksisten- tiel balance i mødet mellem mennesker, hvor Scheff skelner mellem sikre bånd og beskadigede bånd. Karakteristisk for sikre bånd er gensidig respekt og lyd- hørhed over for hinandens integritet (Scheff karakteriserer også de sikre bånd med begrebet solidaritet). Hvad angår be- skadigede sociale bånd skelner Scheff mellem to former: "Isolation" og "sam- mensmeltning" (engulfment). Karakteri- stisk for "isolation" er, at man ophører med at være lydhør over for den anden, man undgår den anden, man hører ikke den anden, man hører kun sig selv, dvs. en "detachment from the group". Karakteristisk for "sammensmeltning" er, at man smelter sammen med gruppen i en konformitet med gruppen på bekostning af eget selv, dvs. en "detachment from the self". Endelig indfører Scheff begre- bet "bimodal alienation", som er karak- teriseret ved både "sammensmeltning" med egen gruppe og "isolation" i for- hold til andre grupper.

De sociale følelser er øjeblikkelige in- dikationer på de sociale bånd. Sikre so- ciale bånd er her karakteriseret ved stolthed og respekt, hvorimod de beskadigede sociale bånd er karakteriseret ved ikke- erkendt skam og skam-vredes spiraler

som følge af den beskadigede forbin- delse mellem selvet og den anden. Min analyse af de sociale følelser skal nu dis- kuteret ud fra Scheffs teori.

Ifølge min analyse er peer-reviewet den centrale sociale form for de sociale relationer i Akademia. I peer-reviewet ud- fordres balancen mellem forbundethed og adskillelse. Vi kommunikerer her ikke bare faglige vurderinger, men tillige re- spekt respektiv disrespekt for den anden som person. Dette aspekt overses ofte in- tenderet eller ikke intenderet, og herigen- nem skabes der grundlag for ikke-er- kendt skam, som omdannes til tilbage- vendende spiraler af skam, vrede, skyld, raseri mv. Disse følelsspiraler er ifølge Scheffs teori udtryk for beskadigede so- ciale bånd. Nogle af disse former for be- skadigede bånd kunne genfindes i min analyse. "Isolation" var således et ud- bredt karakteristikum blandt særligt se- nior lektorerne i mit materiale. De kunne have nogle få fortrolige, men hovedind- trykket var menneskelig og faglig ensom- hed. De kunne imidlertid skabe en lille kreds af personer, oftest yngre personer omkring deres forskning. Sådanne grup- per kunne herefter blive en fraktion på instituttet, som var præget af "sammen- smeltning" indadtil og "isolation" udad- til. Endvidere beskrev flere langvarige konflikter, karakteriseret ved en fluktua- tion mellem våbenhvile og krig. Peer- reviewets følelser synes således at gøre grunden for "isolation", bimodal alie- nation og langsstrakte konflikter.

I narrespillet skjuler vi vores usikker- hed og frygt for den anden bag en facade af sikkerhed og kontrol. Dvs. vi skjuler vore egne følelser til fordel for en konfor- mitet med gruppens følellesnormer. Ud fra Scheffs teori kan denne håndtering af følelser fortolkes som udtryk for "sam- mensmeltning" med gruppen. Vi benæg- ter kollektivt bestemte følelser og udvi- ser konformitet gennem det fælles narre-

spil. Dvs. narrespillet peger på beskadigede sociale bånd i form af en "sammensmeltning" med gruppen.

Analysen af stolthed og bugtaling af stolthed er tolkningsmæssigt mere kompliceret. Forbuddet mod stolthed kan umiddelbart tolkes som et udtryk for usikre sociale bånd i form af fravær af gensidig identifikation og forståelse. Bugtalingen er imidlertid mere tvetydig, men kan omend med forbehold, tolkes som et institutionelt strategisk bidrag til sikre sociale bånd. I bugtalingen fastholder personen sin følelse, sin stolthed, men viser samtidig gennem bugtalingen en social respekt for byrden af de kompetitive relationer og deres etikette. Det er imidlertid meget sandsynligt, at denne følelsesdimension kræver mere detaljerede analyser med henblik på tolkning af de sociale bånd.

I analysen blev latter og humor tolket som måder at håndtere modsætninger og spændinger i Akademia. Umiddelbart fremtræder latter og humor som en forløsende og socialt samlende adfærd, som bidrager til at opbygge solidaritet/ sikre sociale bånd. Humor og latter er imidlertid tvetydig i den forstand, at humor og latter til tider inkluderer nogle, og ekskluderer andre. Vi griner af andre, eller vi bekræfter vores særlige fællesskab vis a vis de andre. Latter og humor kan derfor både indicere solidaritet, men latter og humor kan også indicere bimodal alienation, som det blev antydnet i forhold til køn i denne undersøgelse.

Ifølge Scheffs teori opbygges, beskadiges eller vedligeholdes de sociale bånd løbende gennem vores indbyrdes interaktion. De sociale bånd er således processuelle og dynamiske. Organisationens sociale struktur og følelseskultur bidrager imidlertid til at stabilisere bestemte udforminger af de sociale bånd. Min analyse ovenfor peger her på et sammensat billede af sociale bånd, som vedlige-

holdes og opbygges på det uformelle plan gennem gulv-humor, "joking relationer" og bugtaling, og som beskadiges gennem narrespillets "sammensmeltning" og peer-reviewets "isolation", bimodal alienation og langstrakte konflikter. Min hypotese er herefter, at Akademiens sociale bånd kan karakteriseres som et stabilt bånd, som fluktuerer mellem solidaritet, "isolation" og "sammensmeltning" med "isolation" og "sammensmeltning" som dominerende.

Konklusion

Ovenfor har jeg foretaget en analyse af nogle sociale følelser i forhold til social struktur og følelseskultur i Akademia. Jeg har vist, hvordan en række af disse følelser (tvivl, vrede, stolthed) er forbudte i Akademia, og jeg har vist, hvordan disse følelser håndteres på forskellige måder i forhold til de akademiske følelsesnormer og den sociale struktur. Jeg har indkredset narrespillet som en måde at skjule sin tvivl, usikkerhed og potentielle skam i forhold til de akademiske konkurrence- og dommerrelationer; jeg har peget på forbuddet mod stolthed som en måde at vise takt inden for konkurrencerelationer eller solidaritet gennem lighed, jeg har indkredset bugtaling som en institutionel måde at håndtere stolthed med hensyntagen til Akademiens følelses- og udtryksnormer; jeg har tolket gulv-humor og først og fremmest "joking relationer" som uformelle måder at forvalte og bearbejde de akademiske konkurrencerelationer og jeg har vist, hvordan peer-reviewets sociale struktur kan skabe følelser mellem kolleger, som synes vanskelige at håndtere inden for Akademiens følelsesnormer, og som anfægter de sociale relationer.

Følelser betragtes almindeligvis som kortvarige fænomener. Følelser udspringer imidlertid af sociale relationer og strukturer og i det omgang at disse er sta-

bile, har følelserne også varighed uden at de nødvendigvis er bevidste. I nærværende analyse har jeg vist, hvordan Akademias sociale struktur og følelseskultur skaber grundlag for et betydeligt følelseslønarbejde, som jf. de indledende citater lykkes mere eller mindre. Der er ikke noget galt med følelseslønarbejde i det omfang, vi kan integrere og rumme vores følelser på en personlig og kulturel givende måde. Hvis det ikke er tilfældet, kan det have ikke-intenderede konsekvenser på såvel individ- som på organisationsniveau. Til at belyse sådanne ikke-intenderede konsekvenser har jeg inddraget Scheffs teori om følelser og sociale bånd. Scheffs teori om sociale bånd indkredser vigtige kvaliteter i relationen mellem mennesker. Kvaliteter som har betydning for en organisations sammenhængskraft og åbenhed, kvaliteter som har betydning for samarbejde mellem mennesker, og som har betydning for individuel og kollektiv kreativitet. Ud fra denne teori er Akademias sociale bånd blevet karakteriseret som et stabilt bånd, der fluktuerer mellem solidaritet, "isolation" og "sammensmeltning" med de to sidstnævnte som dominerende. Dette bånd er rodfæstet og stabiliseret gennem både struktur og følelseskultur. I det omfang "isolation" og "sammensmeltning" dominerer, er de ikke-intenderede konsekvenser ensomhed og gruppekonformitet, fravær af ægte samarbejde og en svækkelse af individuel og kollektiv kreativitet.

Den foreliggende undersøgelse er en kvalitativ analyse af nogle fænomeners karakter og ikke deres udbredelse. Med dette forbehold viser analysen, hvordan følelseperspektivet kan bidrage til at kvalificere vores forståelse af det sociale liv i Akademia og belyse sider af det akademiske liv, som har en mere perifer placering i Akademias selvforståelse.

Noter

Tak til Thomas Scheff for kommentarer til min brug af hans teori og en tak til De Danske Forskningsråd for støtte til denne undersøgelse.

1. Se fx Merton(1957). For en mere nuanceret fremstilling af opfattelsen af følelser inden for videnskabssociologien og -filosofien henvises til Barbalet (2002).

2. Denne undersøgelse er et projekt under det tværrådslige forskningsinitiativ "Konsbarrierer i de højere uddannelser og forskningen", der løber fra 1996-2002. Det er kun nogle dimensioner i mit empiriske materiale, som præsenteres i denne artikel. Fx er konspektivet ikke inddraget.

3. Transskriptionen omfatter ud over det verbale indhold et udvalg af ikke-verbale tegn, som er blevet inddraget i fortolkningen. Jeg er her inspireret af Suzanne Retzinger og Thomas J. Scheffs teori og metode til at analysere følelser i diskurser (Scheff 1997, Retzinger 1991, Bloch 1996 og 2001).

4. Udtrykket "grounded" stammer fra en metodologisk tilgang, hvor teorien udvikles ud fra analysen af det empiriske materiale til en såkaldt "grounded teori". Denne tilgang er siden blevet udviklet til en betoning af et samspil mellem analysen af det empiriske materiale og teoretiske fortolkninger. Se Strauss og Corbin 1990.

5. Se også Bloch 1999 for en diskussion af Bourdieus begreber i forhold til en analyse af Akademia.

6. Denne særlige strukturelle relation deler videnskaben som felt med det kunstneriske felt (Bourdieu 1996:118).

7. Følelsesarbejde refererer til vores bearbejdning af egne følelser i forhold til situationens krav, mens følelseslønarbejde refererer til en betalt/lønnet bearbejdning af egne følelser med henblik på at producere bestemte følelser i andre. Følelshåndtering refererer i nærværende artikel både til følelsesarbejde og følelseslønarbejde. Se iøvrigt Hochschild (1983:7) for hendes definition af disse begreber.

8. Scheff (1990) og Retzinger (1991) har sammen udviklet denne teori. Det er imidlertid primært Scheff, som har viderudviklet og publiceret en række forskellige analyser baseret på denne teori, hvorfor jeg fremover refererer til hans navn.

9. Nogle af de her fremstillede empiriske resultater er også præsenteret i artiklen "Managing the Emotions of Competition and Recognition in Academia" (Bloch 2002), hvor resultaterne diskuteres i forhold til videnskabssociologiens teorier om sociale relationer i Akademia.

10. Interviewcitatene er sløret med henblik på at sikre interviewpersonernes anonymitet. Underforståede betydninger samt dækbetegnelser for steder og navne er indrammet af firkantede parenteser.

11. I er en forkortelse for intervieweren og Ip er en forkortelse for interviewpersonen.

12. Stolthed er kulturelt en tvetydig følelse, som kan forbindes med arrogance og forfængelighed respektiv selvværd og glæde. Interviewene var rettet mod stolthed i sidstnævnte betydning, men det udelukker selvfølgelig ikke, at de beskrevne episoder har indeholdt andre elementer.

13. Denne metafor skylder jeg en af de interviewede personer.

14. Den akademiske vrede syntes for nogle at være en måde at mobilisere sig selv til den akademiske kamp og kritik. Bedømmere kunne imidlertid også give udtryk for, at de kunne opleve udelt begejstring og glæde for nogle ansøgers arbejde. Peer-reviewet er således på ingen måde en følelsesneutral institution.

15. Ud over disse følelser var konkurrencerelationerne også grobund for forbudte følelser som misundelse og skadefryd. Konkurrencerelationerne indebar, at den enes succes potentielt var den andens fiasko, og da målet for de fleste var succes og faglig prestige ud fra mottoet "publish or perish", var misundelse og skadefryd uundgåelige sociale følelser.

16. Begrebet gulv-humor er inspireret af Collinsons (1992) begreb "shopfloor" (værkstedsgulv) humor. Jeg bruger begrebet i overført forstand for humor blandt dem med den laveste position i Akademias hierarki.

17. En anonym referee har gjort mig opmærksom på begrebet "joking-relationer" indenfor den funktionalistiske antropologi. Begrebet refererer her til en form for drilende interaktion, hvor venlighed og antagonisme kombineres (Radcliffe-Brown 1952:91). Det er min vurdering, at denne form for relation udgjorde en ikke uvæsent-

lig bestandel af det, jeg i denne undersøgelse har kaldt "joking-relationer. Disse omfattede imidlertid også former for interaktion fx i form af vitser, hvor det spændingsudløsende moment fremtrådte som det socialt vigtige. Det er imidlertid vanskeligt ud fra interview præcist at vurdere de sociale nuancer i sådanne interaktioner.

Litteratur

Barbalet, Jack 2002: "Emotions in Science". I Barbalet, Jack (ed.): *Emotions and Sociology*. Sociological Review Monograph (under udgivelse).

Becher, Tony & Trowler, Paul R. 2001: *Academic Tribes and Territories*. Philadelphia: The Society for Research into Higher Education & Open University Press.

Ben-Ze'ev, Aaron 2000: *The Subtlety of Emotions*. London: The MIT Press.

Bloch, Charlotte 1996: Emotions and Discourse. *Text*. 16 (3), 323-341.

Bloch, Charlotte 1999: *Køn i Akademia – ud fra Bourdieus blik. Køn i den akademiske organisation. Arbejdsrapport nr. 8*.

Bloch, Charlotte 2001: *Flow og Stress*. København: Samfundslitteratur.

Bloch, Charlotte 2002: Managing the Emotions of Competition and Recognition in Academia. I Barbalet, Jack (ed.): *Emotions and Sociology*. Sociological Review Monograph (under udgivelse).

Bourdieu, Pierre 1975: "The specificity of the scientific field and the social conditions of the programs of reason". *Social Science Information*, 14(6), 19-47.

Bourdieu, Pierre 1991: "The Peculiar History of Scientific Reason". *Sociological Forum*, 6 (1), 3-26.

Collins, Randall 1990: "Stratification, Emotional Energy and the Transient Emotions". I: Kemper, Theodore D. (ed.): *Research Agendas in the Sociology of Emotions*. Albany: State University

- of New York Press.
- Collinson, David 1992: *Managing the shopfloor*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Douglas, Mary 1975: *Implicit Meanings*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Flam, Helena 1990a: "Emotional Man": I. "Man" and the Problem of Collective Action. *International Sociology*, 5 (1), 39-56.
- Flam, Helena 1990b: "Emotional Man": II. Corporate Actors as Emotion-motivated Emotion Managers. *International Sociology*, 5 (2), 225-324.
- Gibson, Donald E. 1997: "The Struggle for Reason: The Sociology of Emotions in Organizations". *Social Perspectives on Emotion*, Volume 4, 211-256.
- Hagstrom, Warren O. 1972: "Gift-Giving as an Organizing Principle in Science. In Barnes, Barry: *Sociology of Science*. Penguin Books, 105-121.
- Hatch, Mary Jo & Ehrlich, Sanford B 1993: "Spontaneous Humour as an Indicator of Paradox and Ambiguity in Organizations". *Organization Studies*. 14(4), 505-526.
- Hochschild, Arlie R. 1983: *The Managed Heart*. Berkeley: University of California Press.
- Jacobsen, Bo 2001a: *Hvad er god forskning?* København: Hans Reitzels Forlag.
- Kemper, T.D. 1990: "Social Relations and Emotions : A Structural Approach". I Kemper, Theodore D. (ed.) *Research Agendas in the Sociology of Emotions*. Albany: State University of New York Press, 207-237.
- Knorr Cetina, Karin 1982: "Scientific Communities or transepistemic arenas of research?" *Social Studies of Science*. 12, 101-130.
- Merton, Robert K. 1957 [1942]: "The Normative Structure of Science". In Merton, Robert: *Social Theory and Social Structure*. New York: Free Press, 550-61.
- Mulkay, Michael 1988: *On Humour*. Oxford: Polity Press.
- Radcliffe-Brown, A. R. 1965: *Structure and Function in Primitive Society*. New York: The Free Press.
- Retzinger, Suzanne M. 1991: *Violent Emotions*. London: Sage.
- Scheff, Thomas J. 1990: *Microsociology*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Scheff, Thomas J. 1995: "Academic gangs". *Crime, Law & Social Change*. 23, 157-162.
- Scheff, Thomas J 1994.: *Bloody Revenge*. Oxford: Westview Press.
- Scheff, Thomas J. 1997: *Emotions, the Social Bond, and Human Reality*. Cambridge: Cambridge University Press.